

ZBIRKA UMJETNIČKIH KNJIGA I REPRODUKCIJA KAO DIO FONDA KNJIŽNICE STROSSMAYEROVE GALERIJE STARIH MAJSTORA HAZU

INDIRA ŠAMEC FLASCHAR

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, Zagreb
isamecflaschar@hazu.hr

Skupljanje, obrada i izlaganje muzejskih predmeta – bile to slike, skulpture, predmeti umjetničkog obrta ili druga vrsta građe – nužno prati zanimanje za literaturu koja produbljuje stručna znanja o tim predmetima, valorizira ih i tako pridonosi boljem razumijevanju zbirke, istodobno povećavajući i njezinu vrijednost. Zanimanje skupljača za takve publikacije svjedoči o intelektualnoj dimenziji njihova kolekcionarskog djelovanja; ono je vezano za želju da se što više sazna o određenom ulomku baštine koji je privukao skupljačevu pozornost.

Upravo je stoga i osnivač najveće zbirke slika majstora europskih renesansnih i baroknih slikarskih škola u Hrvatskoj, biskup Josip Juraj Strossmayer (1815. – 1905.)¹, usporedo sa skupljanjem umjet-

nina², od 1860-ih godina počeo sustavno nabavljati povijesnoumjetnička izdanja o djelima, umjetnicima i razdobljima za koja su te umjetnine vezane. U toj namjeri biskupu su pomagali isti rimski suradnici koje je zadužio za nabavu slika. Uz glavnog posrednika, Nikolu Voršaka (1836.

nih projekata u hrvatskoj povijesti druge polovice 19. st. Doktor filozofije (Pešta, 1834.) i doktor teologije (Beč, 1842.). Godine 1849. imenovan bosansko-srijemskim biskupom. Iscrpnije u: Šanjek, Franjo. *Kršćanstvo na hrvatskom prostoru*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996., str. 414-423.; Flego, Višnja. Strossmayer, Josip, Juraj. // *Enciklopedija hrvatske umjetnosti* [glavni urednik Žarko Domljan], sv. 2. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1996., str. 288-289.; Sirotković, Hodimir. Život i djelo đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. // *Međunarodni znanstveni skup Josip Juraj Strossmayer, Zagreb, 19. svibnja 2005. – Đakovo, 20. svibnja 2005.: zbornik radova*. Zagreb: HAZU, 2006., str. 25-34.

- ² Tijekom cijele druge polovice 19. st. neprekidno traje Strossmayerova intenzivna skupljačka djelatnost. Iscrpnije u: Schneider, Artur. Strossmayer kao sabirač umjetnina. // *Spomenica o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije*. Zagreb: JAZU, 1935., str. 51-64.; Zlamalik, Vinko. Biskup Josip Juraj Strossmayer kao sabirač umjetnina. // *Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera [Osijek, Đakovo 15. do 17. svibnja 1990.]*: zbornik radova. Osijek: Filozofski fakultet, 2008., str. 581-592.; Dulibić, Ljerka. Istraživanje podrijetla slika u Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu – odabrani primjeri iz zbirke talijanskoga slikarstva. *Peristil* 48(2005), 53-64.; Pasini Tržec, Iva; Ljerka Dulibić. Slike u Strossmayerovoj galeriji starih majstora nabavljene u Rimu do 1868. godine. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 32(2008) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/1216.pdf>; Dulibić, Ljerka; Iva Pasini. Canon Raffaele Bertinelli's collection of paintings and bishop Josip Juraj Strossmayer. *Acta historiae artium* 51(2010), [289]-306.

¹ Josip Juraj Strossmayer (Osijek, 4. veljače 1815. – Đakovo, 8. travnja 1905.), bosansko-srijemski i đakovački biskup, erudit i teolog, političar, inicijator i pokrovitelj najvažnijih nacionalnih kulturno-prosvjetnih i znanstve-

– 1880.)³, kanonika Zavoda svetoga Jeronima u Rimu, od 1870-ih godina, a poglavito nakon kanonikove smrti, novinar i publicist Imbro Ignjatijević Tkalac (1824. – 1912.)⁴ zauzima istaknuto mjesto bisku-

pova savjetnika za politička i umjetnička pitanja. U pismima upućenima biskupu, koja se čuvaju u fondu Strossmayerove ostavštine u Arhivu HAZU⁵, uz iscrpne izvještaje o ponuđenim slikama i umjetničkim zbirka te o tijeku njihove kupoprodaje, nalazimo i dragocjene podatke koji pokazuju da je Tkalac pomno pratio i kritički promišljao onodobno izdavačko stvaralaštvo te da je za biskupa nabavljao naslove s područja koja su ga zanimala, posebice vodeći brigu o njegovim povijesnoumjetničkim interesima.⁶

³ Nikola Voršak (Ilok, 6. prosinca 1836. – Rim, 4. veljače 1880.), doktorirao je teologiju u Beču i bio profesor na đakovačkoj bogoslovnici. Ubrzo nakon što je 1863. preuzeo dužnost kanonika u Kaptolu svetoga Jeronima u Rimu, postaje i jedan od ključnih posrednika i savjetnika biskupa Josipa Jurja Strossmayera za nabavu umjetnina. U fondu Strossmayerove ostavštine u Arhivu HAZU sačuvana je bogata korespondencija Voršaka i Strossmayera koja svjedoči o njegovoj velikoj ulozi u oblikovanju Zbirke starih majstora. Više o tome vidjeti u: Dulibić, Lj. *Nav. dj.* (bilj. 2.) i Pasini Tržec, I.; Lj. Dulibić. *Nav. dj.* (bilj. 2.). Za vrijeme Prvoga vatikanskog koncila (1869. – 1870.) bio je i biskupov „službeni teolog-savjetnik“. Više o Voršaku vidjeti u: Šuljak, Andrija. Biskup Josip Juraj Strossmayer i Zavod sv. Jeronima u Rimu. // *Međunarodni znanstveni skup Josip Juraj Strossmayer...Nav. dj.* (bilj. 1.), str. 315.; Rajič, Petar. Grobnica Zavoda svetog Jeronima na groblju „Campo Verano“ u Rimu. // *Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima (1901.-2001.): zbornik u prigodi stoljetnice Papinskoga hrvatskog zavoda svetog Jeronima/* uredio Jure Bogdan. Rim; Zagreb: Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima: Glas Koncila, 2001., str. 669.; Vince, Zlatko. *Putovima hrvatskoga književnog jezika: lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izbora.* Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1990., str. 580.

⁴ Imbro (Emerik, Mirko) Ignjatijević Tkalac (Karlovac, 6. svibnja 1824. – Rim, 4. siječnja 1912.), publicist i novinar, pisac ekonomskih, pravnih i teoloških studija, strani diplomat. Bio je predstavnik hrvatske intelektualne elite (studirao je filozofiju i pravo u Beču, Berlinu, Parizu, Rimu, Münchenu, Zagrebu i doktorirao u Heidelbergu), poliglot i dobar poznavalac političkih i gospodarskih prilika u Europi. Zbog političkih je razloga 1860-ih emigrirao te potom 1871. postao službenikom

vlade Ujedinjene Italije. Kao diplomatski oponomoćenik talijanske vlade na Prvome vatikanskom koncilu, Tkalac je na središnjim koncilskim raspravama o papinskoj nepogrešivosti izvještavao o inicijativi biskupa Strossmayera. Detaljnije o Tkalcu vidjeti u: Dvoržak, Stanko. Imbro Ignjatijević Tkalac: život i djelo. *Starine* 52(1962), 333-419.; Feldman, Andrea. Imbro Ignjatijević Tkalac (1824. – 1912.): pogovor. // Tkalac, Imbro. *Mladenačke uspomene iz Hrvatske: (1749. – 1823., 1824. – 1843.)*. Karlovac: Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2002., str. 259-271.; Kolar, Mira. Život i rad Imbre Ignjatijevića Tkalca. // Tkalac, Imbro Ignjatijević. *Hrvatsko gospodarstvo polovicom XIX. stoljeća: izvještaji carsko-kraljevskom ministarstvu u Beču*, Zagreb: Dom i svijet, 2004., str. [9]-22.

⁵ U fondu Strossmayerove ostavštine u Arhivu HAZU čuvaju se 42 pisma Imbre Tkalca upućena biskupu Strossmayeru od 1874. do 1896. g., koja rasvjetljavaju ulogu i značenje Tkalca kao važnog posrednika u popunjavanju Strossmayerove zbirke slika. Iscrpnije vidjeti u: Pasini Tržec, Iva; Ljerka Dulibić. Doprinos Imbre I. Tkalca (i G. B. Cavalcasellea) formiranju zbirke biskupa J. J. Strossmayera. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 34(2010), 201-210. Najljepše zahvaljujem kustosicama Strossmayerove galerije Ljerki Dulibić i Ivi Pasini Tržec na savjetima i svesrdnoj pomoći pri istraživanju te korespondencije.

⁶ Analizirajući Tkalčeve izvještaje, I. Pasini Tržec i Lj. Dulibić zaključuju: *Iako se često u*

U pismu od 11. travnja 1881.⁷, dakle tri i pol godine prije svečanoga otvorenja Zbirke za javnost, Tkalac iz Rima izvještava Strossmayera o novoj umjetničkoj akviziciji⁸, a u poglavlju o knjigama zaključuje: *O knjigama o umjetnosti mislim da sada imate sve nemačke i francuske, koje više ili manje vrede i treba da se u biblioteki nalaze. Ne znam da li još koja važnija vam fali, osim velikih i vrlo skupih dela kojih poradi ogromnih cena nisam smio kupiti [...]. Dobro bi bilo da naložite vašem sekretaru ili bibliotekaru da popiše sve vaše knjige o umjetnosti i da mi popis njihov pošalje, da vidim, ako li se ima jošte što nadopuniti, jer kad mene nestane, ne znam, ima li još tko se ovim stvarima bavi, da vam može biblioteku kompletirati.*⁹ Važno je napomenuti da razlog Strossmayerova zanimanja za tu specijalističku literaturu nije bio isključivo bibliofilске nego eruditske prirode¹⁰ – bila je to ljubav prema knji-

pismima upućenima biskupu žalio da mu od službe ne ostaje puno vremena, ipak je stizao aktivno sudjelovati u upotpunjavanju biskupove zbirke umjetničkih knjiga i albuma s fotografijama slavnih djela slikarstva, kiparstva i arhitekture, i zbirke umjetnina; u: Pasini Tržec, I.; Lj. Dulibić. Nav. dj. (bilj. 5.), 201.

⁷ Tkalac Strossmayeru, Rim, 11. travnja 1881. Arhiv HAZU, XI A / Tka. Im. 21.

⁸ Pasini Tržec, I.; Lj. Dulibić. Nav. dj. (bilj. 5.), 208., (bilj. 53.).

⁹ Isto kao bilj. 7.

¹⁰ To potvrđuje zapažanje mons. dr. sc. Marina Srakića, dobroga poznavatelja fonda Strossmayerove osobne knjižnice: *Biskup Josip Juraj Strossmayer nije bio bibliofil koji je kupovao rijetke vrijedne stare ili nove knjige da mu rese salone i sobe, nego da ih čita. Njegove knjige dokaz su i danas da ih je čitao i kako ih je čitao. Čitao ih je s olovkom u ruci, temperamentno, otvoreno, čuvstveno, vatreno, nekada i svadljivo. Brojne bilješke i*

gama i želja za produbljivanjem znanja o umjetničkim djelima s kojima je dolazio u doticaj. Zato možemo reći da je Strossmayerova zbirka knjiga i reprodukcija umjetničkih djela, putem koje se biskup upoznao s rezultatima tada recentnih povijesnoumjetničkih istraživanja¹¹, bila i svojevrsni meritorni vodič pri dataciji i atribuciji njegovih akvizicija. U tom smislu iznimno su mu važni bili savjeti i upute Izidora Kršnjavoga (1845. – 1927.)¹², koji je biskupa molio da mu

*primjedbe na rubovima i u samom tekstu knjiga svjedoci su njegovih raspoloženja, odobravanja ili polemike; u: Srakić, Marin. Osobna biblioteka biskupa Josipa Jurja Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera... Nav. dj. (bilj. 2.), str. 576. O čitateljskim navikama biskupa Strossmayera pisao je i Izidor Kršnjavi, njegov bliski prijatelj (do razlaza zbog političkih razloga 1884. g.), u članku objavljenome nedugo nakon biskupove smrti: *Strossmayer je bio vrlo načitan i bavio se je u mladjim godinama ne samo teologijom i filozofijom, nego i matematikom i prirodnim znanostima. [...]* Poslije koncila bavio se Strossmayer poglavito čitanjem knjiga o umjetnosti a proučavao je najradije francuske knjige o povjesti umjetnosti; u: Kršnjavi, I. O biskupu Strossmayeru. // *Strossmayer koledar* 1(1907), 125.*

¹¹ U tom smislu Artur Schneider zaključuje (...) *da se utvrđivanje i formiranje jednog određene naziranja na umjetnost nije u njega [biskupa Strossmayera] razvijalo isključivo na osnovu vizuelnih dojmova, nego od najveće česti na osnovu produbljenog studija historije umjetnosti same. Bogata biblioteka biskupova posvjedočava nam taj ozbiljni i savjesni studij; u: Schneider, Artur. Strossmayer i religiozno slikarstvo njemačkih nazarenaca. *Rad JAZU* 252(1935) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/?sitetext=107>.*

¹² Izidor Kršnjavi (Našice, 22. travnja 1845. – Zagreb, 3. veljače 1927.), povjesničar umjetnosti, slikar i političar. Studirao je povijest umjetnosti, filozofiju i pravo u Beču te

nabavi literaturu¹³ prijeko potrebnu za održavanje predavanja na novootvorenoj Katedri povijesti umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.¹⁴

slikarstvo na akademijama u Beču i Münchenu. Potaknuo je osnivanje Društva umjetnosti (1878.), Muzeja za umjetnost i obrt (1880.) i Obrtne škole (1882.). Godine 1884. imenovan je prvim ravnateljem Strossmayerove galerije starih majstora. Kao predstojnik Odjela za bogostovlje i nastavu (1891. – 1895.) proveo je veći broj reformi u srednjoškolskoj i visokoškolskoj nastavi. Iscrpnije u: Kršnjavi, Isidor (Iso) [...]. // *Hrvatska enciklopedija* [glavni urednik Dalibor Brozović], sv. 6. Zagreb: Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, 2004., str. 301-301.; Maruševski, Olga. *Iso Kršnjavi kao graditelj: izgradnja i obnova obrazovnih, kulturnih i umjetničkih objekata u Hrvatskoj*, 2., dop. izd. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2009.; Maruševski, Olga. Kršnjavi, Izidor. // *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. 1. Zagreb, Leksikografski zavod *Miroslav Krleža*, 1995., str. 486-488.

¹³ Kršnjavi mi piše, da mu pošaljem knjiga i drugih pomagala za predavanje. Evo, što ja o tomu mislim. Ja imam dost lijepu artistsičku biblioteku, ali bi želio, da ovd ostane, jer i ja kadšto, prem poleg mnogih svojih drugih poslova rijetko pogledam u koju toju knjigu; i jer želim, da se cijelom mojom sadašnjom bibliotekom obogati biblioteka tako zvana dijecezanska. Nego eto, molim Vas, da bi u sporazumljenju s g. Kršnjavijem na moj trošak nabavili nužnih knjiga, koje ostaju vlastitost Akademije, a Kršnjavi se njima poslužiti može. Dvije do tri stotine for. zasad će u tu svrhu dost biti, Strossmayer Račkom (Đakovo), 5. veljače 1878.; u: Šišić, Ferdo. *Korespondencija Rački-Strossmayer*, sv. 2. Zagreb: JAZU, 1929., str. 142. Vidjeti također: Maruševski, Olga. Izidor Kršnjavi i „Dnevnik“ njegove borbe za profesuru. *Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti* 7(1981), 29.

¹⁴ Kršnjavi je 1887. formalno imenovan izvanrednim profesorom Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Nastupnim predavanjem iz predmeta Povijest umjetnosti i klasična umjetnička

Godine 1881., tri godine prije institucionaliziranja zbirke slika biskupa Strossmayera, odnosno njezine svečane predaje javnosti 9. studenoga 1884.,¹⁵ Strossmayer je već *odpremio akademiji 217 koje bakroreza, koje akvarela, drvoreza i fotografija; 28 slika publikacije 'Arundel Society' i 50 raznih djela ob umjetnosti u 106 svezaka*.¹⁶ Sedam godina poslije

arheologija, u ljetnom semestru 1878. g. započeo je proces konsolidacije visokoškolske nastave i povijesnoumjetničke struke. Voditeljem Katedre za povijest umjetnosti i klasičnu arheologiju, potom Katedre za povijest umjetnosti i kulture ostaje punih četrdeset godina. Tada je osmislio i *nacrt za prvu biblioteku katedre, za koju je očekivao financijsku pomoć Strossmayera, s obzirom na to da nabava knjiga nije bila osigurana iz budžeta*. Jurković, Miljenko. Odsjek za povijest umjetnosti. // *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: monografija*. Zagreb: Filozofski fakultet, 1998., str. 138. Detaljnije o utemeljenju i vezama studija povijesti umjetnosti i Strossmayerove galerije vidjeti u: Maruševski, O. *Nav. dj.* (bilj. 13.), str. 23-39. i Jurković, M. *Nav. dj.*, str. 137-140.

¹⁵ O povijesti utemeljenja i djelovanja Strossmayerove galerije iscrpnije u: Zlamalik, Vinko. *Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Zagreb: JAZU, 1982., str. 5-20.; Dulibić, Ljerka. A history of the Strossmayer Gallery in Zagreb. *Journal of croatian studies* 43(2002), 115-150.; Šamec Flaschar, Indira. *Akademická galerija slikah: bibliografija priloga o Strossmayerovoj galeriji starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1842.-1946*. Zagreb: HAZU, Strossmayerova galerija starih majstora, 2011.

¹⁶ Navod preuzet iz: Cepelić, Milko; Matija Pavić. *Biskup Josip Juraj Strossmayer*. Đakovo: Biskupski ordinarijat, 1994., str. 685. Cepelićevu tvrdnju ponovio je tajnik Akademije dr. Petar Matković u svom izvještaju pročitanome na svečanoj sjednici JAZU 25. studenog 1881.: *Preuzvišeni darovatelj i*

biskup je uz zbirku bakroreza dva puta darovao *reprodukcije, fotografije, nacрте itd. – sve u vrijednosti od više tisuća forinti*,¹⁷ te veći broj lijepo ilustriranih djela o umjetnosti.¹⁸ U članku *Osobna biblioteka biskupa Josipa Jurja Strossmayera* mons. Marin Srakić zaključuje da je Strossmayeru u Đakovu ostalo *cca 400 svezaka knjiga i stručnih časopisa s područja povijesti umjetnosti, [...] nakon što je sa slikama poslao u biblioteku Galerije i preko 100 svezaka stručnih knjiga o slikarstvu i drugim granama primijenjene umjetnosti*.¹⁹ S obzirom na to

*osnovatelj galerije već je ovih dana poslao ovamo sbirku mjedoreza i drugih reprodukcija kano i njeka skupocjena djela umjetnička; u: Svečana sjednica Jugoslavenske akademije dne 25. studenoga: II. Izvještaj tajnika dra P. Matkovića. Rad JAZU 59(1881) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/?sitetext=107>. Već 1878. biskup Strossmayer u pismu Račkome najavljuje pošiljku: Što se tiče pako mojih štampa i reprodukcija, ja ću ih odmah dati popisati. Kako malo bolje vrijeme uzbuđe, poslati ću ih u Zagreb na Akademiju; u: Šišić, F. *Nav. dj.* (bilj. 13.), str. 142.*

¹⁷ Citat je preuzet iz članka neznanog dopisnika; u: Nov dar biskupa J. J. Strossmayera. *Obzor* [29], 218(1888-09-22), [3]. Cepelić također potvrđuje da biskup Strossmayer (1888.) *kolovoza 30. posla akademiji: dva bakroreza, 7 slika publikacije 'Arundel Society', 32 fotografije i 85 knjiga umjetničkog sadržaja; u: Cepelić, M.; M. Pavić. Nav. dj.* (bilj. 16.), str. 690.

¹⁸ Citat je preuzet iz članka neznanog dopisnika; u: Strossmayerov dar akademiji. *Vienac* 21, 15(1889), 240.

¹⁹ Mons. dr. sc. Marin Srakić održao je istoimeno predavanje na Međunarodnome znanstvenom skupu o Josipu Jurju Strossmayeru, 15. – 17. svibnja 1990. Srakić, M. *Nav. dj.* (bilj. 10.), str. 574. O osobnoj Strossmayerovoj knjižnici, danas u sastavu Biskupijske knjižnice,

da zasad nije poznato je li postojala dokumentacija o primopredaji knjiga, nije moguće precizno identificirati darovane knjige te utvrditi točan broj svezaka. No neosporno je da je taj knjižni nukleus, koji s pravom možemo smatrati začetkom buduće knjižnice Galerije, nastao u skladu s jednim od strateških razvojnih zadataka njezina tvorca i osnivača, a to je sustavno izgrađivanje zbirke. Taj će zadatak sve do danas ostati važnim strateškim ciljem svih ravnatelja Galerije.

Sačuvana Zbirka umjetničkih knjiga i reprodukcija²⁰ sadržava stotinjak knjiga iz 18. i 19. st. te šest mapa s oko četiri stotine reprodukcija. Riječ je o razmjerno maloj zbirci – maloj bročano, ali ne i po vrsnoći građe. Sadržajno sam je raščlanila u nekoliko skupina: raznolika bioleksiografska djela; povijesno-umjetnički pregledi cjelokupne umjetničke baštine ili segmentarno predstavljene povijesti slikarstva, kiparstva, arhitekture; katalozi zbirke i galerijski vodiči; priručnici za skupljače i leksikoni monogramista; monografije o umjetnicima, gradovima i spomenicima sakralne arhitekture te poneka teorijska djela i djela s područja kulturne povijesti.

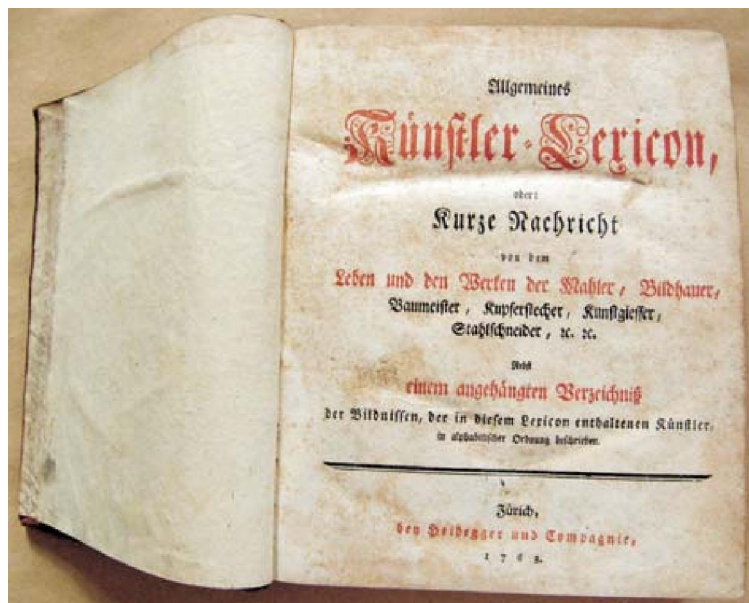
Biografski leksikoni umjetnika bili su Strossmayeru nezaobilazan i pouzdan izvori važnih podataka o životima i djeli-

vidjeti još: Farkaš, Tihonija. *Osobna knjižnica Josipa Jurja Strossmayera. Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 129, 1(2001), 21-27.; Zovko, Tihonija, Središnja biskupijska i fakultetska knjižnica u Đakovu. *Diacovensia* 18, 2(2006) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/47733>.

²⁰ Naziv teme ovoga rada preuzet je s pečata „Jugoslav. akademije ZBIRKA UMJETNIČKIH KNJIGA i REPRODUKCIJA“, često utisnutoga na darovanim reprodukcijama.

ma likovnih umjetnika zapadnoeuropskoga kulturnog kruga, podataka što ih je tada mlada disciplina povijesti umjetnosti strastveno prikupljala. Izdvojila bih klasik bioleksikografije – Vasarijeve *Vite...*,²¹ koje su smatrane nezaobilaznim izvorom za proučavanje povijesti talijanske umjetnosti od 13. do 16. st., usprkos zamjerkama o neskrivenoj sklonosti firentinskoj školi, posebno Michelangelu, koje su taj leksikon pratile još od prvoga izdanja u 16. st. U Zbirci se nalazi izdanje iz 1807. – 1811.,²² pothvat milanskog izdavača djela talijanskih klasika, uz 16 svezaka opremljenih kritičkim aparatom i reprodukcijama portretnih grafika te reprodukcijama grafika odabranih djela zastupljenih umjetnika.

U Zbirci je i Füsslijev *Allgemeines Künstler-Lexicon...*²³, objavljen u Zürichu

Slika 1. Füssli, Johann Rudolf. *Allgemeines-Künstler lexicon: oder, Kurze Nachricht von dem Leben und den Werken der Mahler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Kunstgiesser, Stahlschneider*. Zürich: Heidegger, 1763.

Knjižnica Strossmayerove galerije HAZU, inv. br. 2885

1763. (sl. 1.). Iste je godine izašlo već peto izdanje leksikona *Abecedario pittorico...*²⁴, kapitalnog djela za proučavanje talijanskih, a poglavito bolonjskih slikara. Za razliku od svoga bolonjskog prethodnika, Füssli na 772 stranice uz životopise slikara donosi i životopise ostalih likovnih umjetnika (kipara, graditelja, grafičara), uključujući i antičke umjetnike. Biografski korpus organizi-

²¹ Giorgio Vasari (Arezzo, 30. srpnja 1511. – Firenca, 27. lipnja 1574.), talijanski slikar i arhitekt, poznatiji kao povjesničar umjetnosti i rodonačelnik žanra umjetničkih biografija. Vidjeti iscrpnije u: Kliemann, Julian. Vasari, Giorgio. // Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.

²² Vasari, Giorgio. *Vite de' piu' eccellenti pittori scultori e architetti: illustrate con note*. 16 sv. Milano: Società tipografica de' classici italiani, 1807. – 11., Knjižnica Strossmayerove galerije HAZU (dalje u tekstu KSGHAZU), inv. br. 193.

²³ Füssli, Johann Rudolf. *Allgemeines-Künstlerlexicon: oder, Kurze Nachricht* Zürich: Heidegger, 1763. – 67., KSGHAZU, inv. br. 2885/I/II. Cjelovitu digitaliziranu inačicu 2. izd. identičnog naslova iz 1779. vidjeti u: Go-

ogle Books [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: http://books.google.es/books?id=H49CAAACAAJ&hl=hr&source=gbs_similarbooks.

²⁴ Djela talijanskoga povjesničara umjetnosti Pellegrina Antonija Orlandija (Bologna, 1659./60. – 1727.). Detaljnije vidjeti u: Cvetnić, Sanja. Valente fu questo pittore, dica ognuno che vuole: Federico Benković u tri biografske bilješke iz 18. stoljeća. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 27(2003.) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/441.pdf>.

ran je abecednim redom i osuvremenjen dodanim rječnikom termina te bibliografijom korištenih izvora. Kao kompetentan leksikograf, Füssli²⁵ nije propustio registrirati podatke iz života i rada naših slikara Jurja Julija Klovića (1498. – 1578.) i Federika Benkovića (1667. – 1753.), što je, nažalost, promaknulo Ludwigu Winkelmannu u njegovu *Neues Malerlexikonu...*²⁶ iz 1830. g. Abbé de Fontenai²⁷ u svom je *Dictionnatre des artistes...*²⁸ iz 1776. proširio područje

svoga leksikografskog interesa, navodeći podatke o glazbenicima, glumcima, plesačima, tiskarima, urarima itd. Napokon, nezaobilazna je Zanijeva²⁹ *Enciclopedia metodica...*³⁰, sveobuhvatni abecedarij umjetnika, s čijim je sadržajem bio i te kako dobro upoznat i naš prvi bioleksikograf Ivan Kukuljević Sakcinski (1816. – 1889.) u vrijeme rada na *Slovníku umjetnikah jugoslavenskih*³¹. Nadalje, *Bilderatlas...*³² gimnazijskog profesora, klasičnog filologa i vrsnog poznavatelja antičke povijesti i umjetnosti Rudolfa

²⁵ Johann Rudolf Füssli (Zürich, 5. rujna 1709. – 12. rujna 1793.), švicarski slikar, bakrorezac, povjesničar umjetnosti i leksikograf, u: Füssli, Johann Rudolf. *Nav. dj.* (bilj. 23.) bilježi biografske natuknice naših slikara Federika Benkovića: *Bencovich (Friedericus)*, [...], str. 44., i Jurja Julija Klovića: *Clovio (Julius)*, [...], str. 130. Više o Füssliju u: Treydel, Renate. Füssli, Rudolf, [...]. // *Allgemeines Künstlerlexikon: die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, sv. 46. München [etc.]: K. G. Saur, 2005., str. 169-170.

²⁶ Winkelmann, Ludwig. *Neues Malerlexikon zur nähern Kenntniß alter und neuer guter Gemälde nebst den Monogrammen*, Augsburg; Leipzig: Jenisch und Stage, 1830., KSGHAZU, inv. br. 2011. Cjelovitu digitaliziranu inačicu vidjeti u: Google Books [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: http://books.google.hr/books/about/Ludwig_von_Winkelmanns_Edlen_auf_Uermiss.html?id=3-IZAAAAYAAJ&redir_esc=y.

²⁷ Louis-Abel de Bonafous, abbé de Fontenai (Tarn, 3./4. svibnja 1736. – Pariz, 28. ožujka 1806.), francuski teolog, pisac, povjesničar umjetnosti, novinar. Vidjeti iscrpnije u: Gilot, Michel. Louis Bonafous de Fontenay (1736 – 1806). // *Dictionnaire des journalistes (1600-1789)* [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://dictionnaire-journalistes.gazettes18e.fr/journaliste/088-louis-bonafous-de-fontenay>.

²⁸ Abbé de Fontenai. *Dictionnaire des artistes, ou notice historique et raisonnée des architectes, peintres, graveurs, sculpteurs [...] mechaniciens*, sv. 2. Pariz: Vincent, 1776.

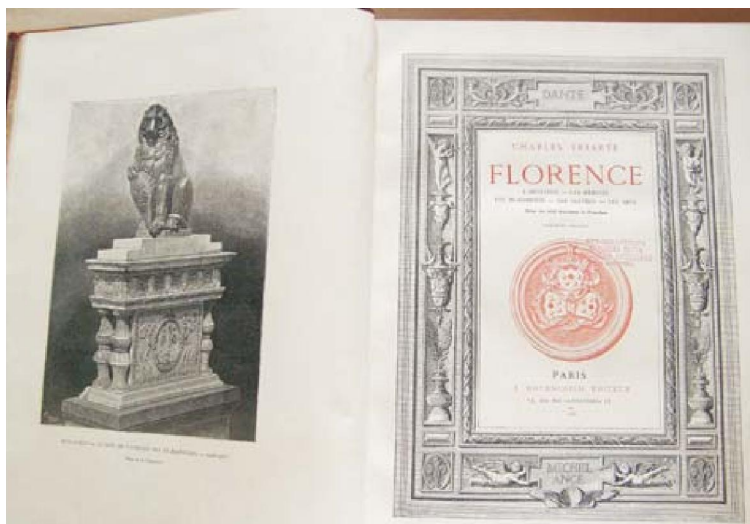
– 77., KSGHAZU, inv. br. 138/I/II. Cjelovitu digitaliziranu inačicu vidjeti u: Europeana [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.europeana.eu/portal/record/04202/39258D82675D3F4D082084EDC75E57068A21D896.html>.

²⁹ Pietro Zani (Fidenza, 4. rujna 1748. – Parma, 12. kolovoza 1821.), talijanski pisac, povjesničar umjetnosti. Iscrpnije u: Benvenuti, Feliciano. Zani, Pietro. Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.

³⁰ Zani, Pietro. *Enciclopedia metodica criticoragionata delle belle arti*. 28 sv. Parma: Tipografia Ducale, 1819.-1922., KSGHAZU, inv. br. 924/I-XXVII. Izravan pristup digitalnim inačicama pojedinih svezaka omogućen je preko platformi za pretraživanje Google Booksa i Europeane.

³¹ Više o tome vidjeti u: Mance, Ivana. Kukuljevićev Slovník umjetnikah jugoslavenskih: povijest umjetnosti kao bibliografski univerzum. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 32(2008) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/1215.pdf>.

³² Menge, Rudolf. *Bilderatlas zur Einführung in die Antike Kunst*. Leipzig: E. A. Seemann, 1880., KSGHAZU, inv. br. 1803. Cjelovitu digitaliziranu inačicu vidjeti u: Universitätsbibliothek Heidelberg [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: <http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/menge1880>.

Slika 2. Yriarte, Charles. *Florence: l'histoire, les Medicis, les humanistes, les lettres, les arts*. 3e éd. Paris: J. Rothschild, 1881.

Knjižnica Strossmayerove galerije HAZU, inv. br. 905

Mengea (1845. – 1912.) slikovni je preglednik antičke baštine, prethodnica istoimenoga potpunijeg metodološkog priručnika i didaktičkog pomagala. *Annales...*³³, koji su nastajali tijekom više desetljeća u redakciji Charlesa Paula Landona³⁴, tekstualno i ilustrativno registriraju umjetničke zbirke, a pojedini svesci svojevrsni su galerijski vodiči.

Temeljitim i iscrpnim historiografskim i povijesnoumjetničkim prikazom Firenze (sl. 2.) iz pera Charlesa Yriarte (1832. – 1898.)³⁵, publicista i novinara, ujedno

³³ Landon, C. P., *Annales du Musée et l'École moderne des beaux-arts*, 38 sv. A Paris: C. P. Landon, 1801. – 31., KSGHAZU, inv. br. 4072.

³⁴ Charles Paul Landon (Nonant-le-Pin, 12. listopada 1760. – Pariz, 5. ožujka 1826.), francuski slikar, povjesničar umjetnosti. Iscrpnije u: Landon, Charles Paul. Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.

³⁵ Yriarte, Charles. *Florence: l'histoire, les Medicis, les humanistes, les lettres, les arts*. Paris: J. Rothschild, 1881., KSGHAZU, inv. br. 905.

i autora putopisnih opisa Istre, Dalmacije, Bosne i Hercegovine, završavam ovaj kratki pregled povijesnoumjetničkih knjiga iz Zbirke umjetničkih knjiga i reprodukcija.

Drugi dio Zbirke dokumentira i reprezentira tematski različite umjetničke sadržaje kojima je fotografija zajednička medijska podloga. Iz mnoštva građe istaknula bih fotografsku reprodukciju grafike Alexandra Maximiliana Seitza (1811. – 1888.)³⁶ *Sveti Kristofor* (sl. 3.) te reprodukciju *Starozavjetne teme* neutvrđenoga autora. Te

reprodukcije, naime, dopisanim rukopisnim posvetama ne samo legitimiraju “pošiljatelje“ Seitza i Franju Salghettija-Driolija (1811. – 1877.)³⁷, nego i svjedoče o njihovu dubokom poštovanju biskupa Strossmayera i njegova mecenatskog dje-

³⁶ U mapi III. registrirane su 22 fotografske reprodukcije grafika Alexandra Maximiliana Seitza (München, 1811. – Rim, 15. prosinca 1888.), njemačkog slikara koji je od 1833. g. živio u Rimu, gdje se priključio skupini njemačkih slikara nazarenaca. Ondje upoznaje biskupa Strossmayera, koji mu je 1869. g. povjerio oslikavanje đakovačke katedrale. Od 1873., zajedno sa sinom Ludwigom Seitzom (Rim, 1. srpnja 1844. – Albano, 12. rujna 1908.), započinje taj posao. Iscrpnije u: Schneider, A. *Nav. dj.* (bilj. 11.), str. 31-38.

³⁷ U mapi VI. registrirane su četiri fotografske reprodukcije grafika kaširanih na kartone, s rukopisnim posvetama slikara Franje Salghettija-Driolija (Zadar, 19. ožujka 1811. – 15. srpnja 1877.), upućene biskupu Strossmayeru 1874., godinu dana nakon što je u dvorani Narodnog doma u Zagrebu bila izložena umjetnikova kompozicija *Jugoslavija* (MG-139), koju je biskup otkupio za Akademiju. Vidjeti u: Šamec Flaschar, I. *Nav. dj.* (bilj. 15.), str. 3., 50.

Slika 3. St. Crostoforo, fotografska reprodukcija grafike Alexandra Maximiliana Seitzza (1811. – 1888.). Fotografija 245 x 159 mm, kaširana na karton 383 x 317 mm, sign. d. AMS 1884. Dolje naslov „SERVIRE DEO REGNARE EST“. Desni donji kut: Posveta J. J. Strossmayeru na talij. jeziku „(...) Sua Exell. (...) Il Nostre grande Vescovo J. G. Strossmayer, Roma 1884“. Strossmayerova galerija HAZU, mapa III.

lovanja. Posljednja reprodukcija nastala je u zadarskome fotografskom studiju Tomasa Burata³⁸, najznačajnijeg fotografa 19. st. u Dalmaciji.

³⁸ Tomaso Burato (Dubrovnik, 27. ožujka 1840. – Zadar, 17. siječnja 1910.), najugledniji fotograf u Dalmaciji. Nakon završenog studija u Padovi dobio je titulu *maestra kemije i farmacije*. Od 1876. nositelj je i titule europskoga i kraljevskoga dvorskog fotografa. Godine 1878. nagrađen je počasnom diplomom na svjetskoj izložbi u Parizu i postao je članom Académie nationale agricole, manufacturière et commerciale. Prvi zavod za fotomehanički tisak u Dalmaciji utemeljio je 1884. g., a kra-

Fotografska reprodukcija zidnog oslika *Rođenje Isusovo* Ludwiga Seitzza (1844. – 1908.) dio je tematski objedinjenog kompleta od desetak snimaka pod nazivom *Stolna crkva u Đakovu*³⁹, a autor fotografija je Hinko Krapek⁴⁰. S lijeve

jem 1894. počeo je tiskati autorske razglednice. Izradio je nekoliko reprezentativnih albuma (osobito je poznata fotomonografija kulturno-umjetničke baštine Zadra iz 1894. g.). Iscrpnije u: Seferović, Abdulah. *Tomaso Burato: carski i kraljevski dvorski fotograf*. Zadar: Narodni muzej, 1990.; Seferović, Abdulah. *Fotografija u Zadru: 1848.-1850. // Fotografija u Hrvatskoj: 1848.-1951.*, MUO, Zagreb, 20. rujna – 20. studenog 1994./ uredio Vladimir Maleković. Zagreb: MUO, 1994., str. 185-187. i *Biografije i katalog*. Isto, str. 425.

³⁹ Nakon propalih pregovora s fotografom Ivanom Standlom biskup Strossmayer je zadatak cjelovitog fotografiranja đakovačke katedrale povjerio karlovačkom fotografu Hinku Krapeku. Album *Stolna crkva u Đakovu* objavljen je 1890. u Karlovcu i sadržava 54 fotografije crkve. U NSK sačuvan je originalni primjerak albuma. U Zbirci umjetničkih knjiga i reprodukcija identificirano je samo desetak fotografija (Strossmayerova galerija HAZU, mapa III.). Iscrpnije u: Damjanović, Dragan. *Fotografi đakovačke katedrale. Zbornik Muzeja Đakovštine* 8(2007), 15-18.; Kočevar, Sanda. *Iz starih albuma: karlovački fotografi (1850-1940) iz fundusa Gradskog muzeja*. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 2002., str. 31.

⁴⁰ Hinko Krapek (Brno, 27. ožujka 1841. – Maribor, 12. ožujka 1915.), jedan je od najznačajnijih fotografa i aktivnih sudionika društvenoga i gospodarskog života Karlovca u drugoj polovici 19. st. Od 1880. do 1884. djelovao je u Zagrebu, ali nakon neuspjelih pregovora o kupnji Standlova atelijera u Mesničkoj ulici odselio je u Karlovac, gdje je živio i radio do kraja 1890-ih, a onda se preselio u Maribor. Objavio je niz kvalitetnih albuma fotografija krajolika i građevina Hrvatske, uglavnom iz okolice Karlovca: *Priča o Plitvičkim jezerima* (1888.), fotomonografiju *Grad Karlovac i njegova okolica* (1889.), *Jubilarna gospodarska*

strane fotografijama je pridodan stilizirani otisak majstorovih stečenih priznanja i nagrada.

Kromolitografija slike Girolama dai Libria (1474. – 1555.), izvedena prema kopiji Edwarda Kaisera (1820. – 1895.) predstavlja zbirku od 18 reprodukcija u boji⁴¹, velikih formata, koje su bile didaktičko pomagalo na predavanjima Izidora Kršnjavoga, a pojedini primjerci povremeno su upotpunjavali stalni postav Galerije slika, dakle, bili su izloženi zajedno sa slikama. Inače, izdavač te zbirke reprodukcija Arundel Society osnovan je 1848. g. u Londonu radi promicanja znanja o djelima starih majstora. Objavljivanjem kromolitografija talijanskih umjetničkih djela, posebice zidnih oslika, nastojali su senzibilizirati javnost za očuvanje vrijedne europske umjetničke baštine.⁴²

izložba u Zagrebu (1891.), *Otočac i Švica, Hrvatsko primorje, Vrbnik, Slunj*. Iscrpnije o Krapekovu radu u: Kočevar, S. *Nav. dj.* (bilj. 39.), str. 22-33.; *Biografije i katalog. Nav. dj.*, (bilj. 38.), str. 437. Najljepše zahvaljujem Sandi Kočevar, kustosici Gradskog muzeja Karlovac, na savjetima i darovanom katalogu.

⁴¹ Strossmayerova galerija HAZU, mapa II.

⁴² Društvo Arundel society nazvano je po Thomasu Howardu, grofu od Arundela (1585. – 1646.), prvome velikom britanskom kolekcionaru, pokrovitelju i ljubitelju umjetnosti. Vidjeti u: Thomas Howard Arundel, earl of, [...]. // Encyclopedia.com [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: http://www.encyclopedia.com/topic/Thomas_Howard_earl_of_Arundel.aspx; Arundel, Thomas Howard, 2nd (or 14th) earl of Surrey, earl of Norfolk. *The New Encyclopaedia Britannica: in 32 volumes.* / [Robert McHenry, editor in chief]. 15th ed. Vol. 1. Chicago [etc.]: Encyclopaedia Britannica, 1995., str. 610. Društvo je do 1897. objavljivalo monografije, kromolitografije i fotografije, reproducirajući najbolja djela

Sljedeće reprodukcije svjedoče o dosezima kulturnih projekata fotografskog registriranja antičkih arhitektonskih spomenika i skulptura⁴³ te naših spomenika graditeljstva.⁴⁴ Standlova (1832. – 1897.)⁴⁵ mapa s 29 gotovo reportažnih fotografskih snimaka potresom devastirane baštine vrijedan je ilustrativni izvor za istraživanje povijesti Zagreba i okolice.⁴⁶

europskih starih majstora radi popularizacije umjetnosti. Više o tome u: Button, Victoria. The Arundel Society – techniques in the art of copying. *Conservation Journal* 23(1997) [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-23/the-arundel-society-techniques-in-the-art-of-copying/>.

⁴³ Antička arhitektura i skulpture prezentirane su na 61 fotografiji različitih formata, kaširanima na kartone, Strossmayerova galerija HAZU, mapa IV.

⁴⁴ Strossmayerova galerija HAZU, mapa VI.

⁴⁵ Ivan Standl (Prag, 27. listopada 1832. – Zagreb, 30. kolovoza 1897.), jedan je od prvih profesionalnih i najboljih zagrebačkih fotografa. U rodnom je gradu završio tehničku školu, a 1864. pojavljuje se u Zagrebu kao dokazani majstor fotografije, dobivši nagradu na Prvoj dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj gospodarskoj izložbi. Svojim karakterističnim serijama oprema albume i mape fotografija *Jurjaves* (1867.), *Uspomena na I. obću hrvatsku učiteljsku skupštinu u Zagrebu* (1871.), *I. gospodarsko-šumarska izložba* (1891.) te dva albuma *Zagreba* (1895.). Autor je prve fotomonografije *Fotografične slike iz Hrvatske*, iz 1870. Dobitnik je brojnih nagrada i odlikovanja te nositelj naslova *službenoga fotografa Jugoslavenske akademije* (1874.), a bio je djelatni član Društva umjetnosti. Iscrpnije o Standlu vidjeti u: Grčević, Nada. *Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj*. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 1981., str. 62-84.; *Biografije i katalog. Nav. dj.* (bilj. 38.), str. 449.

⁴⁶ Godine 1881. Standl je izdao album *Slike zagrebačkoga potresa od 9. studenoga 1880.*

Slika 4. Album III.: fotografije umjetnina, [187?], 29 x 23 cm Sadržava 193 fotografije djela francuske (145) i španjolske (48) slikarske škole.

Knjižnica Strossmayerove galerije HAZU, inv. br. 4403

Naposljetku ističem četiri *Albuma* (sl. 4.) s ukupno 1 471 fotografijom djela europ-

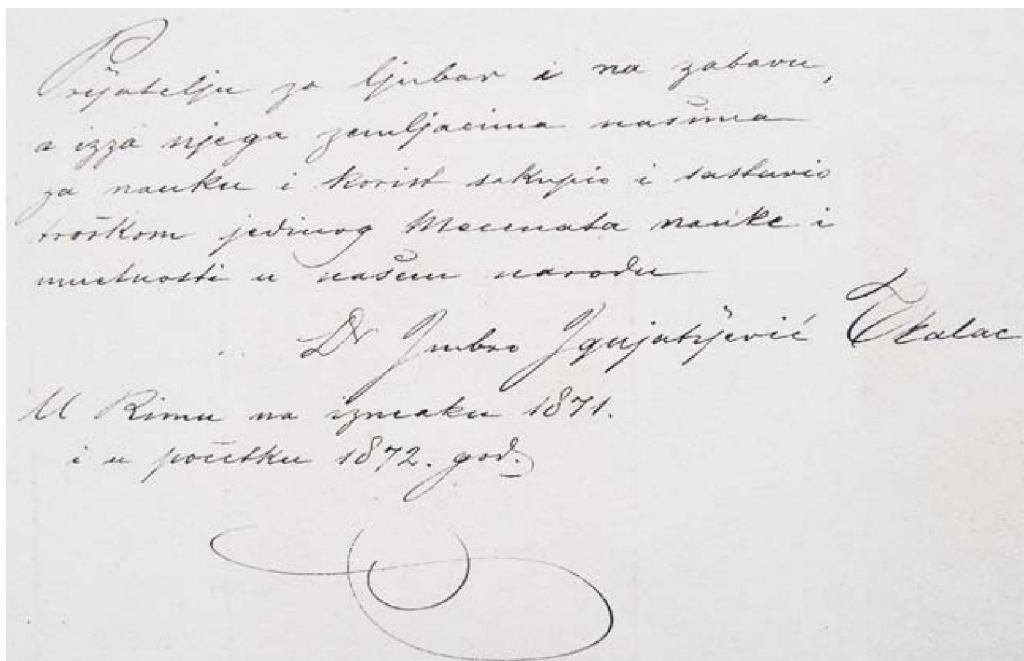
„Fotografske snimke“ prikazuju oštećenja na brojnim javnim objektima (uglavnom crkvama i dvorcima) u Zagrebu i okolici, nastala nakon velikog potresa 9. studenoga 1880. g. Album obuhvaća 29 fotografija (formata 192 x 134 mm) kaširanih na kartone veličine 302 x 368 mm i čuva se u Zbirci umjetničkih knjiga i reprodukcija, Strossmayerova galerija HAZU, mapa VI. Digitalizirane inačice fotografija (u navedenom je albumu 18 fotografija), koje posjeduje fototeka Ministarstva kulture. Vidjeti u: Hrvatska kulturna baština [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: [http://www.kultura.hr/hr/Zbirke/Fototeka-kulturne-bastine/Potres-1880.-g.-Ura-na-juznom-zidu-obustavila-se/\(show\)/desc](http://www.kultura.hr/hr/Zbirke/Fototeka-kulturne-bastine/Potres-1880.-g.-Ura-na-juznom-zidu-obustavila-se/(show)/desc).

skih slikarskih škola te antičkih zidnih oslika i skulptura, koje je u razdoblju od 1871. (sl. 5.) do 1874. g. biskupu Strossmayeru poslao već spomenuti Imbro Ignjatijević Tkalac.⁴⁷

Zbirka umjetničkih knjiga i reprodukcija fizički je bila odvojena od otvorenoga i dostupnoga glavnoga knjižničnog korpusa, ali se nikada nije profilirala kao zasebna zbirka. Do 2004. g. čuvala se u spremnici, u vrlo neprikladnim uvjetima, zajedno sa slikama iz fundusa Strossmayerove galerije. Nakon sanacije depoa i preventivnih zaštitnih mjera ta je građa konačno smještena u novu, namjensku spremnicu. S vremenom, zahvaljujući stručnoj obradi i brizi, Zbirka je počela poprimati obrise autentičnog svjedočanstva kolekcionarstva 19. st. To je vrijeme početaka povijesnoumjetničke znanosti,

ali i vrijeme označeno kao utemeljiteljsko, *Grunderzeit*, na području muzejske djelatnosti. Ovaj rad, koji je začetak sustavnog istraživanja povijesti i fonda Zbirke,

⁴⁷ *Zajedno sa knjigama poslao sam vam Album sa 200 veduta talijanskih arhitektoničkih. Tim se dopunjava ili bolje rekoć svršava prelepa zbirka vaša, sadržavajuća sva najglavnija dela slikarstva, plastike, arhitekture što se može u fotografiji dobiti, k tome još i slike slavni muževa, Tkalac Strossmayeru, Rim, 17. siječnja 1874. Arhiv HAZU, XI A / Tka. Im. 1. Tkalac je poslao biskupu Strossmayeru ukupno pet *Albuma*, od toga su u Zbirci identificirana četiri primjerka (KSGHAZU, inv. br. 4401, 4402, 4403, 4700), a o postojanju petog albuma svjedoči samo navedeni citat.*

Slika 5. Posveta biskupu Josipu Jurju Strossmayeru
 „Prijatelju za ljubav i na zabavu, a iza njega zemljacima našima za nauku i korist sakupio i sastavio troškom jedinog Mecenata nauke i umjetnosti u našem narodu
 Dr. Imbro Ignjatijević Tkalac. U Rimu na izmaku 1871. i na početku 1872. god.“
 Album: fotografije po znamenitim slikama talijanske škole, 1871., 43 x 33 cm
 Sadržava 990 fotografija. Knjižnica Strossmayerove galerije HAZU, inv. br. 470

prvi je prilog u kojemu sam nastojala progovoriti „u njezino ime“ i predstaviti barem dio njezina bogatstva.

LITERATURA

Arundel, Thomas Howard, 2nd (or 14th) earl of Surrey, earl of Norfolk. The New Encyclopaedia Britannica: in 32 volumes. / [Robert McHenry, editor in chief]. 15th ed. Vol. 1. Chicago [etc.]: Encyclopaedia Britannica, 1995., str. 610.

Benvenuti, Feliciano. Zani, Pietro. // Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.

Button, Victoria. The Arundel Society – techniques in the art of copying. Conservation Journal 23(1997) [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: <http://www.vam.ac.uk/content/journals/conservation-journal/issue-23/the-arundel-society-techniques-in-the-art-of-copying/>.

Cepelić, Milko; Matija Pavić. Biskup Josip Juraj Strossmayer. Đakovo: Biskupski ordinarijat, 1994.

Cvetnić, Sanja. Valente fu questo pittore, dica ognuno che vuole: Federico Benković u tri biografske bilješke iz 18. stoljeća. Radovi Instituta za povijest umjetnosti 27(2003) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/441.pdf>.

Damjanović, Dragan. Fotografi đakovačke katedrale. Zbornik Muzeja Đakovštine 8(2007), 15-18.

Dulibić, Ljerka. A history of the Strossmayer Gallery in Zagreb. Journal of croatian studies 43(2002), 115-150.

Dulibić, Ljerka. Istraživanje podrijetla slika u Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu – odabrani primjeri iz zbirke talijanskoga slikarstva. Peristil 48(2005), 53-64.

Dulibić, Ljerka; Iva Pasini. Canon Raffaele Bertinelli's collection of paintings and bishop Josip Juraj Strossmayer. Acta historiae artium 51(2010), [289]-306.

Dvoržak, Stanko. Imbro Ignjatijević Tkalac: život djelo. Starine 52(1962), 333-419.

Farkaš, Tihonija. Osobna knjižnica Josipa Jurja Strossmayera. Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije 129, 1(2001), 21-27.

- Feldman, Andrea. Imbro Ignatijević Tkalac (1824. – 1912.): pogovor. // Tkalac, Imbro. Mladenačke uspomene iz Hrvatske: (1749.-1823., 1824.-1843.). Karlovac: Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, 2002., str. 259-271.
- Flego, Višnja. Strossmayer, Josip, Juraj. // Enciklopedija hrvatske umjetnosti [glavni urednik Žarko Domljan], sv. 2. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1996., str. 288-289.
- Gilot, Michel. Louis Bonafous de Fontenay (1736 – 1806). // Dictionnaire des journalistes (1600-1789) [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://dictionnaire-journalistes.gazettes18e.fr/journaliste/088-louis-bonafous-de-fontenay>.
- Grčević, Nada. Fotografija devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj. Zagreb: Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 1981., str. 62-84.
- Jurković, Miljenko. Odsjek za povijest umjetnosti. // Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: monografija, Zagreb: Filozofski fakultet, 1998., str. 137-140.
- Kliemann, Julian. Vasari, Giorgio. // Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.
- Kočevar, Sanda. Iz starih albuma: karlovački fotografi (1850-1940) iz fundusa Gradskog muzeja. Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 2002., str. 22-33.
- Kolar, Mira. Život i rad Imbre Ignatijevića Tkalca. // Tkalac, Imbro Ignatijević. Hrvatsko gospodarstvo polovicom XIX. stoljeća: izvještaji carsko-kraljevskom ministarstvu u Beču, Zagreb: Dom i svijet, 2004., str. [9]-22.
- Kršnjavi, I. O biskupu Strossmayeru. // Strossmayer koledar 1(1907), 125.
- KršnjaviI, Isidor (Iso). Hrvatska enciklopedija [glavni urednik Dalibor Brozović.], sv. 6. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004., str. 301.
- Landon, Charles Paul. Oxford Art Online: Grove Art Online [citirano: 2011-12-19]. Dostupno na: <http://www.oxfordartonline.com/subscriber/>.
- Mance, Ivana. Kukuljevićev Slovník umjetnikah jugoslavenskih: povijest umjetnosti kao bibliografski univerzum. Radovi Instituta za povijest umjetnosti 32(2008) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/1215.pdf>.
- Maruševski, Olga. Izidor Kršnjavi i »Dnevnik« njegove borbe za profesuru. Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti 7(1981), 29.
- Maruševski, Olga. Kršnjavi, Izidor. Enciklopedija hrvatske umjetnosti, sv. 1. Zagreb, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1995., str. 486-488.
- Maruševski, Olga. Iso Kršnjavi kao graditelj: izgradnja i obnova obrazovnih, kulturnih i umjetničkih objekata u Hrvatskoj, 2., dop. izd. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2009.
- Nov dar biskupa J. J. Strossmayera. Obzor [29], 218(1888-09-22), [3].
- Pasini Tržec, Iva; Ljerka Dulibić. Doprinosi Imbre I. Tkalca (i G. B. Cavalcasellea) formiranju zbirke biskupa J. J. Strossmayera. Radovi Instituta za povijest umjetnosti 34(2010), 201-210.
- Pasini Tržec, Iva; Ljerka Dulibić. Slike u Strossmayerovoj galeriji starih majstora nabavljene u Rimu do 1868. godine. Radovi Instituta za povijest umjetnosti 32(2008) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://www.hart.hr/uploads/documents/1216.pdf>.
- Rajič, Petar. Grobnica Zavoda svetog Jeronima na groblju „Campo Verano“ u Rimu. // Papinski hrvatski zavod svetog Jeronima (1901.-2001.): zbornik u prigodi stoljetnice Papinskoga hrvatskog zavoda svetog Jeronima/ uredio Jure Bogdan. Rim; Zagreb: Papinski hrvatski zavod Svetog Jeronima: Glas Koncila, 2001., str. 669.
- Schneider, Artur. Strossmayer i religiozno slikarstvo njemačkih nazarenaca. Rad JAZU 252(1935) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/?sitext=107>.
- Schneider, Artur. Strossmayer kao sabirač umjetnina. // Spomenica o pedesetoj godišnjici Strossmayerove galerije. Zagreb: JAZU, 1935., str. 51-64.
- Seferović, Abdulah. Fotografija u Zadru: 1848.-1850. // Fotografija u Hrvatskoj: 1848.-1951., MUO, Zagreb, 20. rujna – 20. studenog 1994. / uredio Vladimir Maleković. Zagreb: MUO, 1994. Str. 185-187.
- Seferović, Abdulah, Tomaso Burato: carski i kraljevski dvorski fotograf. Zadar: Narodni muzej, 1990.
- Sirotkoić, Hodimir. Život i djelo đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup Josip Juraj Strossmayer, Zagreb, 19. svibnja 2005. – Đakovo, 20. svibnja 2005.: zbornik radova. Zagreb: HAZU, 2006., str. 25-34.

Srakić, Marin. Osobna biblioteka biskupa Josipa Jurja Strossmayera. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera [Osijek, Đakovo 15. do 17. svibnja 1990.]: zbornik radova. Osijek: Filozofski fakultet, 2008., str. 576.

Strossmayerov dar akademiji. Vienac 21, 15(1889), 240.

Svečana sjednica Jugoslavenske akademije dne 25. studenoga: II. Izvještaj tajnika dra P. Matkovića. Rad JAZU 59(1881) [citirano: 2011-12-15]. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/?sitetext=107>.

Šamec Flachar, Indira. Akademička galerija slika: bibliografija priloga o Strossmayerovoj galeriji starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 1842.-1946. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Strossmayerova galerija starih majstora, 2011.

Šanjek, Franjo. Kršćanstvo na hrvatskom prostoru. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1996., str. 414-423.

Šišić, Ferdo. Korespondencija Rački-Strossmayer, sv. 2. Zagreb: JAZU, 1929., str. 142.

Thomas Howard Arundel, earl of [...]. // Encyclopedia.com [citirano: 2011-12-25]. Dostupno na: http://www.encyclopedia.com/topic/Thomas_Howard_earl_of_Arundel.aspx.

Treydel, Renate. Füssli, Rudolf [...]. // Allgemeines Künstlerlexikon: die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker, sv. 46. München [etc.]: K. G. Saur, 2005., str. 169-170.

Vince, Zlatko. Putovima hrvatskoga književnog jezika: lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izbora. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1990., str. 580.

Zlamalik, Vinko. Biskup Josip Juraj Strossmayer kao sabirač umjetnina. // Međunarodni znanstveni skup Lik i djelo Josipa Jurja Strossmayera [Osijek, Đakovo 15. do 17. svibnja 1990.]: zbornik radova. Osijek: Filozofski fakultet, 2008., str. 581-592.

Zlamalik, Vinko. Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zagreb: JAZU, 1982., str. 5-20.

Zovko, Tihonija. Središnja biskupijska i fakultetska knjižnica u Đakovu. Diacovensia 18, 2(2006), 757-760.

THE COLLECTION OF ART BOOKS AND REPRODUCTIONS AS PART OF THE HOLDINGS OF THE LIBRARY OF THE STROSSMAYER GALLERY OF OLD MASTERS OF THE CROATIAN ACADEMY

Building up his collection of old masters of the European painting schools of the Renaissance and Baroque, Bishop Josip Juraj Strossmayer (1815-1905) also industriously and systematically acquired art books. Meant for use as reference works, they contained the relevant textual and visual material, or were a reliable comparative guide in the determination of dating and attribution of current acquisitions. The middlemen who obtained the pictures for him did their best to explore the publishing production of the time and offer him the highest quality (in terms of content) recent works and also to procure valuable older editions on the second-hand market.

Even before the opening of the Picture Gallery in 1884, before the institutionalisation of the Strossmayer collection of paintings, the supplementing of the collection of art books was one of the strategic development tasks of its founder and creator. This task remained an important strategic guideline for all future directors of the Gallery, down to the present day.

In the library of the Strossmayer Gallery, a collection containing valuable old monographs and albums with reproductions from the fine arts from the 18th and 19th century is kept. It is a relatively small collection, in terms of quantity, though not minor in terms of quality of material. Several tens of volumes can be analysed into catalogues of the most important works from the collections of European museums and galleries, cultural and artistic reference works, lexicons and dictionaries of art terminology, bound originals of depictions of architectural structures, bibliophile editions about artists and important pieces of architecture from the European cultural and artistic environment. This book material is extremely important for art historians investigating the history of the origin and development of collections of old master paintings, as well as for all other researchers into the cultural history of the 19th century.